

ODGOJ NA SVEUČILIŠTU

Prof. dr. sc. Ladislav Bognar
Učiteljski fakultet, Osijek

Sažetak: Postoji uvriježeno shvaćanje da odgoj nije posao sveučilišta i da je to stvar obitelji, osnovne i srednje škole, a fakulteti se bave isključivo obrazovanjem. Ako znamo da se čovjek kao osoba razvija cijelog života, a posebno burno u vrijeme studiranja, onda je takvo shvaćanje pogrešno. Kako bi sveučilišni profesori mogli utjecati na osobni razvoj mladih na sveučilišnoj razini, važno je da i sami budu osobe koje rastu, a ne osobe koje odustaju i propadaju. Sveučilišni profesori predstavljaju studentima personalizaciju struke koju su odabrali kao životni poziv te samim time postaju uzori i osobe za identifikaciju.

Odgoj na sveučilištu odnosi se na usvajanje sustava vrijednosti profesije za koju se osposobljavaju i na podršku u procesu vlastite socijalizacije i samoaktualizacije. Eventualne poteškoće na koje mladi nailaze u osobnom razvoju ne bi trebale ostati neprimijećene, a podrška i pomoć moguće su i nužne. Veliko osipanje u procesu studiranja nije ni društveni interes, a često je povezano s mnogim osobnim razočaranjima i upropaštavanjem mladih života.

Sveučilišni profesori, nažalost, u velikoj većini nisu osposobljeni za svoju odgojnu funkciju, ali u procesu cjeloživotne edukacije to je moguće promijeniti. Svi koji se bave ljudima trebaju i sami sustavno raditi na osposobljavanju za tu svoju delikatnu i važnu funkciju.

Ključne riječi: odgoj i obrazovanje, uloga profesora, etika struke, suštinsko učenje, samoaktualizacija.

Uvod

Je li sveučilište mjesto na kojem se samo obrazuje ili i odgaja? Većina profesora reći će vam da je njihova uloga obrazovanje, a odgoj – to je posao osnovne i srednje škole i obitelji. Tko do studija nije odgojen, nije mu ni mjesto na fakultetu. No gotovo identične odgovore dobit ćemo i u srednjoj školi, a ni u osnovnoj nitko se ne bavi odgojem, nema programa odgoja (osim nekih kampanjskih akcija protiv nasilja, droge i sl.), svi se bave obrazovanjem jer su za to i stručni. Oni su studirali matematiku, hrvatski jezik, strani jezik, biologiju, a nisu učili metodiku odgoja jer to se još uvijek ne uči na nastavničkim fakultetima. Obitelj sigurno ima utjecaja na odgoj mladih, ali treba znati da s odrastanjem djece i mladeži utjecaj obitelji postupno slabi. No i obitelj je u krizi (nezaposlenost, rastavljene i nepotpune obitelji), a mnogi roditelji nisu osposobljeni da se nose sa složenim izazovima koji se javljaju u procesu razvoja njihove djece. Pa tko se onda bavi odgojem u ovom društvu?

Čini se, nitko. Svi govore kako su nezadovoljni stanjem, ali nitko ne želi preuzeti svoj dio odgovornosti.¹

Ako mene pitate, mislim da svi činitelji koje smo nabrojali, a tu još pripadaju i mediji, nevladine i vjerske organizacije, kulturne i sportske, kao i ostale organizacije koje okupljaju mlade, snose dio odgovornosti za odgoj mlade generacije. Tu svakako istaknuto mjesto pripada i sveučilištu, jer osobni razvoj odvija se cijelog života, a posebno je intenzivan u razdoblju studiranja. Dobri profesori i sad odgajaju, ponekad svjesno, a često i nesvjesno. I loši profesori odgajaju kad prodaju ispite, kad traže seksualne usluge za ocjenu, kad upisuju studente preko veze, kad pred studentima ogovaraju svoje kolege ili kad ružno govore o svojim studentima. No taj negativan utjecaj ne bi se ni trebao nazivati odgojem, nego vidom manipulacije.

Pretpostavke odgojnog utjecaja profesora

Iz teorije je poznato da drugim osobama u procesu njihova razvoja mogu pomoći samo osobe koje se razvijaju. Osobe koje ne rastu, nego propadaju, mogu samo za sobom povući i druge te u većoj mjeri predstavljaju opasnost nego pomoć. Fromm (1987) navodi da čovjek postaje dobar ukoliko se razvija u smjeru progresije i okrenut je sindromu rasta, a zao ukoliko se kreće regresivno, prema sindromu propadanja. Glasser (1988) naglašava da čovjek sam bira svoje ponašanje i da o tome ovisi hoće li ono biti uspješno ili neuspješno. Na ponašanje čovjeka potiču osnovne potrebe, u koje on ubraja potrebu za pripadanjem, ljubavlju i suradnjom, potrebu za moći, natjecanjem i uvažavanjem, potrebu za igranjem, kreativnošću i zabavom, kao i potrebu za mogućnošću izbora i slobodom. Rogers (1985) tvrdi da su mišljenja koja čovjekovu prirodu proglašavaju zlom u osnovi pogrešna. Ne postoji zvijer u čovjeku. U čovjeku postoji samo čovjek, i to je ono što smo uspjeli osloboditi u terapiji, kaže Rogers. On ujedno naglašava važnost tzv. bitnog učenja, koje je bliže psihoterapiji negoli tradicionalnom shvaćanju učenja, u kojem dolazi do promjena u ličnosti, a to je taj spoj odgoja i obrazovanja (Rogers, 1983).

¹ Riječi prof. dr. sc. Saše Zelenike izrečene u radijskoj emisiji „Mens sana” na Radio Trsatu, a povodom ubojstva studenta riječkog sveučilišta Aleksandra Abramova:

„Ovo bi mogla biti patetična priča o žalosti i potrebi kažnjavanja. Ali neće. Ovo će pokušati biti priča o odgovornosti koje nema. O odgovornosti nas roditelja koji iscrpljeni stižemo doma i nemamo dovoljno vremena, živaca i snage baviti se svojom djecom. O odgovornosti poslodavaca koji nas čine takvima da bi mogli voziti svoje SUV-ove i jahte. O odgovornosti nas nastavnika i profesora koji u prepunim satnicama i učionicama fingiramo HNOS-ove i bolonje da bismo djecu učili kakve vrste pijeska postoje u Osječko-baranjskoj županiji, i kakav kupus raste u Lici, i kako riješiti parcijalne diferencijalne jednadžbe, i kako je u(ne)ređena ekonomija, i kako su razmišljali grčki filozofi, ali ih nemamo vremena ni načina učiti kako biti uspravni, kako biti empatični, kako pomagati drugima i drugačijima, kako biti humani, kako biti moralni i etični, kako biti ljudi, kako biti roditelji.“

Na sveučilištu se javlja problem usmjerenosti prema čovjeku jedne dimenzije, što se podjednako odnosi na profesore i studente. To vodi sakaćenju ljudske prirode. „U posljednje vrijeme postajemo svjesni, potpuno svjesni, zbog naših studija zdravih ljudi, kreativnog procesa, igre, estetske percepcije, značenja zdrave ljubavi, zdravog odrastanja i postajanja, zdrave edukacije, da je svako ljudsko biće istovremeno i pjesnik i inženjer, i racionalno i neracionalno, dijete i odrasla osoba, muško i žensko, istovremeno i u psihičkom svijetu i u svijetu prirode. Polako smo naučili što gubimo svakodnevnim nastojanjem da budemo samo isključivo racionalni, samo znanstveni, samo logični, samo senzibilni, samo praktični, samo odgovorni. Danas smo sigurni da integrirana osoba, potpuno razvijena i zrela ljudska osoba, mora biti razvijena na svim tim razinama istovremeno.“ (Maslow, 1976, str. 88)

Za sveučilišnog profesora važno je da stalno vodi računa o svom procesu samoaktualizacije. Uvijek se nanovo trebamo priupitati je li to što radimo i kako živimo ono što nas čini sretnima, što nas ispunjava i omogućava nam da ostvarimo svoje ljudske potencijale. U vlastitom životu uvijek treba imati hrabrosti za promjene kad osjetimo da to nije ono što nas ispunjava. Taj rad na sebi treba težiti vlastitoj autentičnosti. Mi možemo biti inspiracija i poticaj razvoju mladih ako smo osobe koje su svoje i posebne. Ljudski život, kako kaže Fromm (1987), kratak je posjet iz vječnosti i ne treba ga olako potratiti, ali je on istovremeno i velika prilika da ga proživimo na najbolji mogući način. To znači da potencijalnog čovjeka u sebi razvijamo cijelo vrijeme i da se konačno rađamo onog trenutka kada umiremo.

Važno je biti u dobrim odnosima sa samima sobom. Osjećaj vlastite vrijednosti i ispunjenost samopouzdanjem pretpostavke su izgradnje zdravih odnosa s drugima, pa i s našim studenticama i studentima. Svoj odnos s drugima treba graditi na vlastitim kvalitetama te ih stalno treba nanovo pronalaziti. Pitanja o tome koje su moje jake strane, u čemu sam poseban/posebna i što volim kod sebe dobro je s vremena na vrijeme postavljati sebi i na njih tražiti odgovore.

Važnost osobnog primjera

Mladi ljudi trebaju uzore. Budući da smo mi sveučilišni profesori eksperti u struci koju su odabrali i želimo joj posvetiti svoj život, prirodno je da u nama traže osobe s kojima se mogu (ili ne mogu) identificirati. Ako nam se obraćaju i mnogo godina nakon završetka studija i kažu da smo im bili uzor i inspiracija, ako se hvale time da su bili naši studenti, onda je to dokaz da smo utjecali na njihovo odrastanje i da smo neke vrijednosti do kojih nam je stalo podijelili s njima. Kako to postići?

Jedna moja studentica poslala mi je, nakon što nije dobila potpis, anonimno pismo iz kojeg izdvajam jedan dio:

Poštovani profesore,

Htjela sam Vam se zahvaliti nekako, a budući da ste Vi na jednom satu Pedagogije potaknuli da napišemo pismo nekom profesoru, ja sam Vam htjela reći ovo: Na ovaj sam fakultet došla nešto naučiti, nešto Životno, nešto što ću moći primijeniti općenito u Životu i Vaši su mi satevi u tome pomogli. Ali posebno mi je pomoglo ono što se dogodilo prilikom potpisivanja indeksa. Ja potpis nisam dobila jer sam imala previše minusa. Ne prvi put u Životu sam se osjećala dobro i oslobođeno zato što se Vi prema meni niste postavili nadmoćno. Bilo je pravedno ne dati mi potpis, znam da sam pogriješila, i drago mi je što ga niste odmah dali „na kredit“ za idući semestar.

Vi ste prvi profesor koji nije u neku ruku iskoristio svoj položaj i onda s nekom dozom sarkazma i osobnog negativnog stava prema meni „dodijelite kaznu“... Ne znam kako bih to objasnila, ali ovo što danas nisam dobila potpis, a Vi niste složili uvrijeđenu facu niti ste se postavili autoritativno, bilo mi je prvi put da sam u cijelom Životu mogla odvežiti S.F.B.F. kao osobu od onoga u čemu sam pogriješila. Kad sam vidjela da ste Vi jednako staloženi i mirni i kad morate učiniti nešto što ni Vama nije drago, kao što je uskratiti potpis, kad sam vidjela da ste Vi u stanju ne biti ljuti ili razočarani zbog mog postupka i mojih prijatelja, a ipak postupiti ispravno i pokazati da moramo biti odgovorni... ja sam u toj sekundi shvatila da smo mi kao osobe važniji od potpisa i obaveza, ali da su nam te obaveze potrebne i da one zahtijevaju određeno ponašanje.

Eto, hvala Vam na svemu, posebno na tome što ste na predavanjima uvijek uravnoteženi i normalni i što takvi ostajete i kad treba prevesti neku disciplinu.

Hvala Vam što ste me svojim postupkom odgežili.

Studentica

Prvo, važno je da volimo svoje studente, da ih poštujemo kao osobe, i to kao odrasle osobe. To se najbolje vidi po tome govorimo li pozitivno ili negativno o studentima. Oni koji ne vole svoje studente stalno ružno govore o njima, a onda ni studenti ne vole njih. U pedagogiji je poznato da mi učimo od osoba koje volimo, njihove vrijednosti prihvaćamo kao svoje. Svi mi imamo u svom procesu razvoja takve značajne osobe, a neke su bile naši učitelji/učiteljice ili profesori/profesorice. Prema mojemu istraživanju, u studentskoj populaciji među značajnim osobama koje su utjecale na njihov razvoj učitelji i profesori sudjeluju s 12,5%, ali nisu spomenuti sveučilišni profesori (Bogнар, 2004). Studentima povremeno treba reći da nam je suradnja s njima ugodna, dati im do znanja što cijenimo kod njih. Na početku nastave osigurajmo vrijeme za ljudski kontakt i kratak prijateljski razgovor sa studentima. Pri završetku nastave nađimo načina da ih svakog osobno prijateljski pozdravimo i pokažemo im da nam je stalo do njih.

Važno je voljeti i svoj predmet i struku za koju ih pripremamo. Svaka struka pruža mogućnosti za vlastiti razvoj i stvaralaštvo i dobro je da im ukažemo na to i vlastitim primjerom. Pripovijedanje o vlastitim iskustvima, životnim situacijama i tome kako smo se s njima nosili dragocjeno je mladim ljudima. Studenti često traže: pričajte nam o svojim iskustvima! Ponekad možemo na svoju nastavu dovesti i nekog gosta, koji može ispričati svoju životnu priču koja je relevantna za njihove buduće pozive.

Studentima treba postavljati visoke zahtjeve. Pravilo je sljedeće: što te više poštujem, to više od tebe zahtijevam. U svojim zahtjevima treba biti dosljedan. Pravila moraju biti jasno postavljena na početku i mi ih se sami moramo pridržavati. Ako tražimo da studenti dolaze na nastavu pet minuta ranije kako bismo počeli na vrijeme, onda mi moramo doći 15 minuta ranije kako bismo sve pripremili i dočekali studente. Ako smo odredili uvjete za dobivanje potpisa, onda ih ne smijemo sami kršiti od slučaja do slučaja.

Visoki zahtjevi izraz su naše društvene odgovornosti. Ne možemo u praksu slati loše educirane liječnike, inženjere, tehnologe, građevinare i agronome, jer će činiti štetu i sebi i drugima. Visoka stručnost i profesionalnost moraju biti ono čemu težimo. Ali to ne znači da isto treba postizati selekcijom za vrijeme studija. Selekcija treba biti izvršena pri upisu na studij i treba upisati samo studente koji imaju pretpostavke za uspješan završetak studija. Za vrijeme studija mi smo dužni tim najsposobnijim mladim ljudima, koji su odabrani prema objektivnim kriterijima, omogućiti da uspješno završe studij. Ako netko izgubi nekoliko godina na studiju i ništa ne završi, on ne samo da je nepotrebno zauzimao mjesto nekome tko bi bio uspješan nego je i njegov ili njezin život zapravo upropašten jer se izgubljene godine više ne mogu nadoknaditi.

Ta sustavna briga za mlade ljude kad dođu u krizu, kad prestanu izvršavati svoje obveze, kad im se u obitelji dogodilo nešto što sami ne mogu riješiti, trebala bi biti stalna praksa na fakultetima. Izgovori kako imamo puno studenata i velike grupe baš i ne drže vodu. Ako podijelimo broj studenata na broj profesora, dobijemo oko 15 studenata na jednog profesora (na Učiteljskom fakultetu imamo 902 studenta i 68 profesora i asistenata, što iznosi 13 studenata na jednog profesora). Ako svaki profesor dobije imena i prezimena studenata kojima je mentor, moguća je sustavna briga o svakom studentu i praćenje napretka, pa i pružanje pomoći ako dođe do kakvih problema.

Učenje vrijednosti struke i profesije

Društveni aspekt odgoja ogleda se u usvajanju određenog sustava vrijednosti, jer se društvo prema pojedincu odnosi sustavom vrijednosti, a pojedinac prema društvu potrebama. Svaka struka i profesija ima svoj sustav vrijednosti bez čijeg usvajanja nije moguće uspješno obavljati taj posao.

Nemam podataka koliko se mladi sustavno tomu uče, ali mislim da je to svakako potrebno. To bi se moglo raditi i na posebnim kolegijima, ali i u nastavi svih predmeta dotične struke. Mladi ne vole dociranje i dijeljenje savjeta, ali vole rasprave, debate, analize slučajeva, renatalizaciju² i okrugle stolove, pa im to treba omogućiti. Mladi mogu biti organizatori takvih rasprava zajedno sa svojim profesorima. U nastavku se nalazi praktičan primjer debate za moju struku (vjerujem da će čitatelji moći pronaći primjere za svoja područja).

Opis slučaja:

Profesorica je u jednoj srednjoj školi najavila učenicima ispit iz njezinog predmeta. Oni su je zamolili da odgodi ispit jer su tih dana imali nekoliko ispita. Ona na to nije pristala, nego je tražila da se pripreme za njezin ispit. Kad je došla u razred, učenici su je dočekali u zamračenoj učionici s upaljenom svijećom i na ploči napisanom osmrtnicom dotične profesorice. Ona se pravila da se ništa nije dogodilo i održala je najavljeni ispit, a poslije je o svemu obavijestila ravnateljicu i pozvala policiju.

Studenti se dijele na one koji misle da je profesorica dobro postupila i one koji misle da nije. Svaka skupina između sebe bira tri predstavnika koji trebaju, nakon dogovora, iznijeti pred cijelim skupom svoje argumente. Nakon toga predstavnici skupina postavljaju pitanja suprotstavljenoj skupini, na koja njezini članovi odgovaraju. Na kraju predstavnik svake skupine ima završnu riječ. Sve to prate suci, koji bilježe argumente i vrednuju ih. Suci na kraju proglašavaju pobjedničku skupinu. Postoji mogućnost da pobijedi teza po kojoj je profesorica učinila dobro, ali je to meni onda znak da na toj problematici još nisam dovoljno radio i bio uspješan, a taj mi znak služi kao orijentir za moju buduću nastavu. Ipak moja iskustva govore da su studenti vrlo kritični prema pristupu koji je opisan.

Priče, odlomci iz književnih djela i filmovi imaju posebnu vrijednost u afirmaciji određenih društvenih vrijednosti jer su okrenuti emocionalnom doživljaju, a vrijednosti se usvajaju više na emocionalnoj nego na racionalnoj razini. Mislim da svatko može tijekom svog radnog vijeka skupiti obilje takvog materijala koji se može koristiti u nastavi. Priča „Ljubav u New Yorku“ govori o odnosu prema pojedinim zanimanjima, pa se njome zgodno možemo koristiti u različitim prilikama.³ Tu svakako pripadaju i anegdote o povijesnim osobama, znanstvenicima, ali i pojedinim otkrićima i načinima na koje su bili prihvaćeni ili neprihvaćeni.

Anegdota o Pitagori

² Renatalizacija je postupak koji se realizira u skupinama tako da imamo zagovornika teze A i zagovornika teze B, voditelja, zapisničara i suce. Rasprava se odvija tako da zagovornik teze A nakon nekog vremena treba zamijeniti mjesto sa zagovornikom teze B i zastupati drugu tezu. Suci vrednuju iznesene argumente i na kraju donose odluku o tome tko je bio uspješniji.

³ Dostupno na <http://www.ladislav-bognar.net/drupal/files/Ljubav%20u%20New%20Yorku.pdf>.

Kažu da je mladi Pitagora željan znanja krenuo iz svoje Grčke na dalek put i tako stigao u Egipat te tamo pronašao svećenike koji su se bavili znanošću. Uvjet da ga prime u svoje redove bila je kastracija. Nakon što je i to prihvatio, ostao je niz godina i upoznao mnogo toga što je tadašnjoj znanosti bilo dostupno. Kad se vratio u Grčku, počeo je poučavati mladiće, ali tako da je razgovarao iza paravana sa starijim studentima, dok su mladi s druge strane mogli čuti njihov razgovor, ali ih nisu mogli vidjeti niti sudjelovati u raspravi.

Meni navedena anegdota služi kao primjer jedne vrste primitivne didaktike koja se svodila na sakaćenje i stvaranje raznih vrsta tajnovitosti oko bavljenja znanošću u to doba ljudske prošlosti, ali ukazuje i na trnovit put koji je čovječanstvo moralo proći da shvati kako učenje ne mora biti mučenje. Ujedno je to i povod za pitanje: jesmo li mi to danas potpuno napustili?

„Priča o Billyju“ objavljena je u američkom priručniku za zdravstveni odgoj i govori o problemu alkoholizma među mladima i njihovom stradavanju u prometnim nesrećama, što je za nas, nažalost, vrlo aktualno. Ja se pričom povremeno koristim sa svojim studentima, i to tako da ju ne čitam, nego pričam u prvom licu, ali je to onda priča o Željku, što djeluje vrlo impresivno. Poslije im kažem da je to priča i uz nju vezujemo različite aktivnosti kao što je „akvarij“, aktivnost u kojoj skupina studenata sjedi u krugu i u ulozu prijatelja tih mladića raspravlja o onome što se dogodilo. Pritom je jedna stolica slobodna te bilo tko može doći i uključiti se u razgovor.⁴

Odgojni sadržaji mogu se na različite načine uklopiti u redovnu nastavu. Tako ja, primjerice, pri upoznavanju strategija, metoda i postupaka studentima postupak istraživanja pokazujem na pokusu sa simuliranjem pušenja. Oni tako upoznaju postupak, ali i posljedice pušenja, čime utječemo na to da se smanji broj pušača među budućim nastavnicima. Pri izradi programa i upoznavanju s teorijom kurikuluma studentima dajem da izrade program edukacije o problemu AIDS-a, što je prilika ne samo da nauče kako se radi program nego i da se upoznaju s problemom te opake bolesti, kojoj su prvenstveno izloženi mladi njihove dobi.

Rješavanje odgojnih problema

Odgojni problemi u studentskoj populaciji mogu se javiti u vidu ometanja nastave, kašnjenja na nastavu, omalovažavanja načina izvođenja nastave, verbalnih sukoba s nastavnikom ili sa studentima, prepisivanja na pismenim radovima, varanja na ispitima i sl. Kad god se to pojavi, treba sa studentima mirno raspraviti o problemu. Treba pažljivo saslušati njihova mišljenja i stavove, ali im i objasniti zašto postavljamo neki zahtjev. Nedisciplina na

⁴ Priča je dostupna na <http://www.ladislav-bognar.net/drupal/files/Billyjeva%20pri%C4%8Da.pdf>.

nastavi ne javlja se ako je nastava u skladu sa studentskim interesima i potrebama, ako je dinamična i ako se bazira na aktivnosti studenata, a ne samo na slušanju i gledanju. U nastavku su navedeni neki od primjera iz prakse.

Jedan student dolazi na nastavu pola sata nakon početka, sjeda u klupu i odmah se javlja za riječ te komentira nastavnikovo izlaganje, iako zapravo i ne zna o čemu se radi. Nakon nekog vremena ponovno demonstrativno odlazi s nastave. To se ponavlja svaki put kad dođe na nastavu, a ne dolazi baš redovno.

Dvojica studenata s drugog fakulteta javila su se na izbornu nastavu na fakultet gdje pretežno studiraju djevojke. Već na prvom satu nedolično se ponašaju i ismijavaju sve što se od njih traži. Jasno je da ih ne zanima predmet na koji su se „prijavili“, nego se prave važni pred djevojkama.

Jedna studentica ometa rad skupine i nagovara ostale da ne rade ono što im je profesorica rekla. Inače se predstavlja kao neformalni vođa cijele odgojno-obrazovne skupine.

Iz formativnih evaluacija vidljivo je da nekoliko studenata ometa aktivnosti u skupinama. Oni ne prihvaćaju nikakve zadatke, a ometaju i one koji moraju raditi za njih.

Vlastito iskustvo u sličnim situacijama govori mi da treba reagirati, ali na smiren način. U slučajevima kada pojedinci žele privući pažnju svojim ispadima i ometanjem nastave dobro je koristiti se ja-govorom i reći da nas takvo ponašanje smeta i vrijeđa. Pritom je važno naglasiti svoje emocije, jer emocijama se više vjeruje. Jednom prilikom, kad sam imao predavanje s velikom skupinom studenata i kad su se trebali umiriti nakon aktivnosti u parovima, nakon nekoliko bezuspješnih zamolbi i upozorenja rekao sam da me sad njihovo ponašanje ljuti. Nastala je potpuna tišina i mogli smo nastaviti. Ako imamo nekih osobnih problema i teško nam je realizirati nastavu, bolje je to iskreno reći studentima. U vrijeme kad mi je otac bio na umoru dolazio sam na nastavu nakon neprospavanih noći i prilično tankih živaca. Ispričao sam studentima situaciju i zamolio ih za razumijevanje. Cijeli sat bili su izvanredno pažljivi i uvidavni. Ja inače mislim da nastavnik ne smije svoje probleme ostaviti pred vratima kad uđe u učionicu. Bolje je uspostaviti iskren odnos sa studentima.

Kad je riječ o studentima koji imaju negativan stav prema profesoru ili na neki drugi način žele svojim negativizmom privući pažnju ostalih te sustavno ometaju nastavu, ja pokušavam te studente zainteresirati na razne načine. Prvo se nastojim sprijateljiti se s njima i pridobiti ih za suradnju. Obično sjednem pored njihove skupine i pratim što rade. Kad vidim da se oni uključuju, ja ih podržim. Obavezno pohvalim sve pozitivno što učine, a nastojim s njima prijateljski porazgovarati i izvan nastave. Sjećam se jednog

takvog studenta, koji mi je u prvom semestru ometao rad u skupini, a koji je nakon mojega nastojanja počeo surađivati. Kad sam mu na kraju semestra dao potpis i zahvalio se što je kreativno doprinomio nastavi, on je oduševljeno rekao: „Sad ću se još više angažirati!“ Tako je i bilo. Ispit je položio s izvrsnim uspjehom.

U intenzivnijoj suradnji sa skupinom studenata (oko 15) kojima smo mentori možemo se susresti i s nekim osobnim problemima svojih studenata. Oni se prepoznaju po određenim simptomima kao što su emocionalna nestabilnost, mucanje, povučенost i depresija, ali i razni oblici verbalne (pa i fizičke) agresije, izostajanje s nastave i sl. U takvim slučajevima dobro je koristiti se postupkom „aktivnoga slušanja“, koji može pomoći osobi da sama poradi na svojim problemima i dođe do rješenja uz našu podršku. Na našem studiju pedagogije susreo sam mladića koji je vrlo teško govorio zbog mucanja. Pitao sam ga bi li se želio riješiti tog problema. Bio je jako zainteresiran, pa sam mu pomogao da ode u SUVAG, a tamo sam zamolio govorne terapeute da mu pomognu. Savjetovao sam mu da malo više poradi na razvijanju samopouzdanja, što je i učinio. Nakon duljeg vremena i uspješne terapije stanje se jako popravilo i danas taj mladić relativno normalno komunicira. No zanimljivo je što ga nitko u cijelom dotadašnjem školovanju uopće nije ni pitao za taj problem, a kamoli pokušao pomoći.

Kad uočimo simptom, to još nije rješenje jer (po humanističkoj teoriji) problem je u osnovnim potrebama od kojih je neka dulje vrijeme osujećena. Ako želimo pomoći nekome od mladih ljudi koji imaju taj problem, prvo treba uspostaviti kontakt i sprijateljiti se s tom osobom. Kako bismo došli do potreba, ne smijemo nagađati, nego u razgovoru, crtanju obitelji, psihodramom, sociodramom i raznim drugim postupcima, koje bi oni koji se bave mladim ljudima trebali poznavati, doći do potrebe koja je ugrožena (detaljnije u Bognar, 2001). Zatim treba napraviti zajednički plan promjena i nastojati da se on ostvari. Ako ne uspijemo, kaže Glasser (1988), počinjemo opet sve ispočetka jer se ne smije odustati. Ponekad će tim mladim ljudima trebati pomoći da pronađu terapeuta koji će im učinkovito pomoći.

Za taj delikatniji vid odgoja većina sveučilišnih profesora nije osposobljena, ali svi koji rade s ljudima trebaju u svojoj permanentnoj edukaciji dopuniti znanja te razviti kompetencije i na tom području. Danas postoji opsežna literatura, a održavaju se i mnogi tečajevi nenasilne komunikacije, realitetne terapije i geštalt-terapije, što svakako mogu biti dragocjena znanja za one koji su se odlučili raditi s mladim ljudima.

Zaključak

Moj odgovor na pitanje je li odgoj potreban u sveučilišnoj nastavi jest odlučno DA. Nastava je uvijek odgojno-obrazovni proces, koji se može

odvijati stihijski i intuitivno, a možemo mnoge stvari raditi svjesno i organizirano. Ja zagovaram drugi pristup. Mi, naravno, sa studentima stječemo određena znanja, razvijamo senzibilitet za suptilne probleme struke, razvijamo određene sposobnosti, ali isto tako usvajamo i određeni sustav vrijednosti, a to je odgoj. Dok rješavamo određene probleme i misaono angažiramo studente, nastojimo da nastava bude ugodno emocionalno obojena; dok razvijamo sposobnosti vježbajući izvođenje određenih radnji i procesa, istovremeno moramo voditi računa i o odgojnom aspektu, o biološkim potrebama studenata (je li prostorija prozračena, imaju li studenti mogućnost kretanja, jesu li žedni ili umorni), o njihovim društvenim potrebama (da uče u suradnji sa svojim kolegicama i kolegama, da se međusobno pomažu i uvažavaju, da im pružamo mogućnost doživljaja radosti zajedničkog uspjeha), ali istovremeno vodimo računa i o procesu samoaktualizacije (da svatko osobno može doživjeti vlastitu afirmaciju i razviti osjećaj osobne vrijednosti te osjetiti kako mu nastava pomaže u nastojanju da realizira svoje ljudske potencijale). Nastava ne može biti uspješna ako se te osnovne ljudske potrebe zapostavljaju. Nastava u kojoj se vodi računa o svim interesima i potrebama može dovesti do tzv. prirodnog i bitnog učenja u kojem se ne pamte činjenice, nego se događaju promjene ličnosti u smislu njezinog bogaćenja i osobnog rasta. Kao ilustraciju navedenoga u nastavku donosim kratko pismo koje je meni i mojoj asistentici uputila jedna studentica nakon sudjelovanja u kolegiju *Pedagoška komunikacija*.

„Na Pedagoškoj komunikaciji naučila sam mnogo toga i više od očekivanog. Zadovoljna sam načinom na koji ste to znanje prenijeli na mene jer će mi to trebati cijeli život. Puno sam stvari izmijenila na sebi te uvidjela što radim ili ne radim loše, kako se ponašam prema sebi i prema drugima. Zahvalna sam vam što ste mi pomogli da postanem bolja osoba. Hvala.“

Citirani izvori:

1. Bognar, L. (2001) *Metodika odgoja*, Pedagoški fakultet, Osijek.
2. Bognar, L. (2004) *Metode i postupci u odgoju*, Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu, broj 1(7), godina VI. Zagreb, str. 17-30.
3. Fromm, E. (1987) *Človekovo srce*, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
4. Glasser, W. (1988) *Koraci i principi u provođenju realitetne terapije*, Socijalna zaštita br. 26-27, Zagreb.
5. Maslow, A. H. (1968) *Psychology of Being*, D.Van Nostrad Company, New York.
6. Maslow, A. H. (1976) *The Farther Reaches of Human Nature*, Penguin Books, New York.
7. Rogers, C. R. (1983) *Freedom to Learn for the 80's*, Maxwell Macmillan International Publishing Group, New York, Oxford, Singapore, Sydney.
8. Rogers, C. R. (1980) *A Way of Being*, Houghton Mifflin Company, Boston.
9. Rogers, C. R. (1961) *On Becoming a Person*, Houghton Mifflin Company, Boston.

Upbringing at the University Level

Abstract: The Croatian school system distinguishes between upbringing (transfer of values) and education (transfer of knowledge). It is assumed that upbringing takes place in a family, primary and secondary schools, and that universities should exclusively deal with the transfer of knowledge. Since people develop throughout their lives, and especially during turbulent times when they are students, this assumption cannot be accepted. In order to influence their personal growth, university teachers must be growing individuals themselves. They personify students' future profession and therefore serve as role models that students identify with.

Upbringing at the university level is concerned both with the adoption of the system of values characteristic of students' future profession, and with providing support for their own socialisation and self-actualisation. The difficulties that young people may encounter in their personal growth should not remain unnoticed, and support and assistance should be provided. It is not in the interest of society to have high dropout rates, which are so often linked to personal disillusionment and disappointment in their young lives.

Unfortunately, most university teachers are not trained to be educators in the sense of upbringing, but this can be changed in the process of lifelong learning. Everyone who works with people should be involved in a personal systematic training for this delicate and important role.

Keywords: Upbringing and education, the role of university teachers, professional ethics, essential learnings, self-actualization.

Die Erziehung an der Universität

Zusammenfassung: Es existiert eine eingewurzelte Vorstellung, dass die Erziehung nicht die Aufgabe der Universität sondern eine Sache der Familie, der Grund- und Mittelschule ist, und die Hochschulen sollten sich ausschließlich mit der Ausbildung befassen. Wenn wir wissen, dass sich der Mensch als Person sein ganzes Leben lang entwickelt, vor allem in der turbulenten Zeit des Studierens, dann ist eine solche Vorstellung falsch. Damit die Hochschullehrer einen Einfluss auf die persönliche Entwicklung der jungen Menschen auf der Hochschulebene ausüben können, ist es wichtig, dass sie auch selbst Personen sind, die wachsen, und nicht diejenigen, die aufgeben und scheitern. Die Hochschullehrer stellen für die Studenten eine Personalisierung ihres Berufes dar, den sie als ihren zukünftigen Beruf ausgewählt haben, und so werden sie zu Vorbildern und Identifikationspersonen. Die Erziehung an der Universität bezieht sich auf die Aneignung des Wertsystems vom Beruf, für den sie sich ausbilden und auf die Unterstützung im Prozess der eigenen Sozialisation und Selbstverwirklichung. Eventuelle Schwierigkeiten, auf die die jungen Menschen in ihrer persönlichen Entwicklung stoßen können, sollten nicht unbemerkt bleiben, und die Unterstützung und Hilfe sind möglich und notwendig. Eine große Dispersion während des Studiums ist nicht im Interesse der Gesellschaft und es ist oft mit vielen persönlichen Enttäuschungen verbunden und führt oft zum Verfall von jungen Leben. Die Hochschullehrer sind leider im großen Maße nicht zu ihrer Erziehungsfunktion befähigt, aber im Prozess des lebenslangen Lernens besteht die Möglichkeit das zu verändern. Alle Personen, deren Arbeit mit Menschen verbunden ist, sollten auch selbständig und systematisch an der Befähigung zu dieser heiklen und wichtigen Funktion arbeiten.

Schlüsselbegriffe: Bildung und Erziehung, Rolle der Lehrer, Berufsethik, wesentliches Lernen, Selbstverwirklichung.